



הרב משה ליב הכהן הלבפשט

הפטרות שקלים

## נאמנותם של גבאי צדקה

### הטעם להפטרה זו

פרשת שקלים קורין אותו בשבת הסמוך לראש חדש אדר לפניו, או בשבת שחל להיות בראש חדש עצמו, מפני שבאדר היו משמיעין על השקלים. וטעמא, משום דבניסן בראש חדש מתחיל השנה, דכתיב "ראשון הוא לכם", ובו מתחילין להביא קרבן התמיד מנדבה חדשה, מחצית השקל משנה זו... ולכך היו משמיעים באדר הסמוך לו שיביאו שקליהם בראש חדש ניסן, ואנו משלימין פרים שפתינו בקריאת הפרשה, וקוראין בראש חדש אדר או סמוך לו פרשה להשמיע על השקלים, והוא תחלת פרשה כי תשא, דכתיב בה עניין השקלים... ומפטירין במלכים (ב, פרק יב) "בן שבע שנים יהואש במלכו", שהיא מדברת מעניין השקלים... (לבוש החור אורח חיים תרפה, ב).

### תוכן ההפטרות

יֹאֲשׁ מֶלֶךְ יְהוּדָה עָלָה עַל פְּסַא מְלֻכּוֹתוֹ בְּגִיל שִׁבְעַ, וּמֶלֶךְ אַרְבָּעִים שָׁנָה בִּירוּשָׁלַיִם. יֹאֲשׁ עָשָׂה אֶת הַיִּשָּׁר בְּעֵינָיו ה' בְּכֹל הַתְּקוּפָה שֶׁהָיָה תַּחַת חֲסוֹתוֹ שֶׁל יְהוּדָה הַכְּהֵן, לְמַעַט הָעֲבָדָה שֶׁהוּא לֹא הִסִיר אֶת הַכְּמוֹת עֲלֵיהֶם הַמְּשִׁיכֵי וְלְהַקְטִיר לָהֶם, דָּבָר שֶׁנֶּאֱסָר מִשְׁנֹבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. לְאַחַר מוֹתוֹ שֶׁל יְהוּדָה הַכְּהֵן, בָּאוּ שָׂרֵי יְהוּדָה לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְמֶלֶךְ יֹאֲשׁ וְעָשְׂאוּהוּ אֱלֹהִים, וְהוּא שִׁתַּף עִמָּם פְּעֻלָּה.

בְּתַקוּפָה שֶׁקִּדְמָה לְמְלֻכּוֹתוֹ שֶׁל יְהוּאֲשׁ, מְלָכָה עַל יְהוּדָה סָבְתוֹ הַמְּלָכָה הַמְּרַשֶּׁעַת עֲתָלְיָהוּ. עֲתָלְיָהוּ וּבְנֵיהָ זָרְעוּ הָרַס וְחָרְבָן בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. עִם עֲלִיתוֹ שֶׁל יֹאֲשׁ לְשַׁלְטוֹן עָלָה הַצָּרָה לְשַׁפֵּץ וּלְחַדֵּשׁ אֶת

בית המקדש, ולשם כך היה דרוש סכום כסף גדול. המלך יואש יצא במגבית לשם כך, ואמר לפהגים, שכל הכספים שהם יגיסו מאת המכרים שלהם, ינתנו להם, ובתמורה, ימנעו הפהגים את השפוצים ואת כל הדרוש תקון בבית המקדש מפיסם הפרטי. בכל השנים שמלכה עתליהו נמנעו רבים מלתרם את השקלים לבית המקדש, כי היו עובדים עבודה זרה לבגלים ולא היו מקריבים את עולת התמיד בבית המקדש, עכשו עם החזרת העטרה לישנה בבית המקדש, תרמו הרבה אנשים טובים גם רטרוזאקטיבית את כל השקלים שלא תרמו בימי המלכה עתליהו, ולכן התרומות הספיקו לקרבנות התמיד וגם לשפון וחדוש בית המקדש.

הפהגים נהגו לגייס את הכספים ולהמתין עד שהעטבר כסף רב ורק אחר כך הוציאו את הכסף לשפון בית המקדש, דבר זה גרם לעכוב העבודות, המלך יואש לא היה מודע להתנהלות זו של הפהגים, וחדש שהעכוב נובע מכך שהם לוקחים את הכסף לעצמם, ולכן הורה לפהגים שמכאן ואילך לא יקחו עוד את התרומות לעצמם אלא יעבירו אותו מיד לקפת בדק הבית.

הפהגים שמחו מאוד להפסיק את ההסדר הזה, כך לא יחדשו בהם שהם לוקחים את הכסף לעצמם, וגם על השפוצים לא יהיה מטל עוד על פתיהם. עם ההסדר החדש הניח יהוידע הפחן שתי קפות צדקה בבית המקדש, קפה אחת במבוא בית המקדש מחוץ לשער, לתרומות השקלים של שנים עברו, וקפה אחת סמוך למזבח, לתרומות השקלים החדשות של השנה הנוכחית. הכסף מהקפה שהיתה במבוא יועד כולו לערך חדוש בית המקדש, והכסף מהקפה שאצל המזבח יועד לערך הקרבנות וההוצאות השוטפות של בית המקדש, ומה שנשאר אחרי ההוצאות השוטפות שמש לערך תקונים וחזוק בית המקדש.

הפהגים שומרי הסף היו אחראים על הכנסת כל התרומות לקפות. הם היו מרוקנים את את הקפות כל יום לאחר שנתמלאו בכסף.

כַּאֲשֶׁר הֶצְטַבֵּר כֶּסֶף רַב הִגִּיעוּ סוֹפֵר הַמֶּלֶךְ וְהַפְּקִיד שֶׁל הַכֶּהֱנָן הַגָּדוֹל, הֵם צָרְרוּ אֶת הַכֶּסֶף וּמָנוּ אוֹתוֹ. לְאַחַר מִיֵּן הֵם נָתְנוּ אֶת הַכֶּסֶף לְאֲנָשֵׁי הַמִּקְצוֹעַ וְלַסְּפָקִים שֶׁחִדְּשׁוּ וְחִזְקוּ אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. אֲנָשֵׁי הַמִּקְצוֹעַ וְהַסְּפָקִים שֶׁנִּבְחָרוּ לְעֵבֶד בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הָיוּ אֲנָשִׁים נְאֻמָּנִים, וּמְשֻׁכָּה, לֹא דָרְשׁוּ מֵהֶם דִּין וְחֶשְׁבֹּן מִפְּרֵט עַל סְכוּמֵי הַכֶּסֶף שֶׁקִּבְּלוּ לְיָדָם, אֲלֵא סָמְכוּ עֲלֵיהֶם לְחֻלּוּטִין "כִּי בְּאֻמְנָה הֵם עֹשִׂים".

## נאמנותם של גבאי צדקה

תנו רבנן אין מחשבין בצדקה עם גבאי צדקה, ולא בהקדש עם הגזברין, ואף על פי שאין ראיה לדבר, זכר לדבר, שנאמר (מלכים ב יב, טז) "ולא יחשבו את האנשים אשר יתנו את הכסף על ידם לתת לעושי המלאכה כי באמונה הם עושים" (בבא בתרא ט.).

"ולא יחשבו את האנשים" - מכאן אמרו רבותינו זכרונם לברכה: שאין מחשבין עם גבאי צדקה, כי כשממנין אנשים על הצדקה, אנשים נאותין ממנין, ואין מחשבין עמהם, שאין חושדין בכשרים (רד"ק).

אנו מוצאים כאן בהפטרה שני דברים שנראים לכאורה כסותרים זה לזה, מצד אחד המלך יואש הפקיד את מלאכת חידוש ושיפוץ בית המקדש בידיהם של הכהנים, ולאחר זמן חשד בהם שהם נוטלים את הכסף לעצמם, וזה היה חשד בכשרים, כי הם באמת לא נטלו את הכסף לעצמם אלא המתינו עד להצטברות כסף רב ורק אז הוציאו את הכסף לצורך העבודות, ומצד שני בהסדר החדש, כשנתנו את הכסף בידי עושי המלאכה, לא דרשו מהם דין וחשבון כי אין חושדים בכשרים. אם כן נשאלת השאלה, מתי סומכים על הממונים על כספי צדקה וכספי ציבור, ולא דורשים מהם דין וחשבון, ומתי לא???

רש"י כותב על הגמרא בבבא בתרא דף ט. ד"ה שאין ראיה לדבר - דלא בגבאי צדקה כתיב אלא בגיזברי הקדש הנותנים לבם לעושי המלאכה שהפועלים מרובין למלאכות הרבה לגודרין ולחוצבי האבן לכתפים ולחמרים ולקנות עצים ואבני מחצב ואי אפשר לעמוד על החשבון כדאמרין בעלמא (שבועות דף מה.) בעל

הבית טרוד בפועליו הוא ואינשי:

לפי דברים אלו אפשר להסביר שהמלך יואש עצמו באמת לא סמך גם על גבאי הצדקה שבאו אחרי הכהנים, ולכן דרש שסופר המלך יחד עם פקידו של הכהן הגדול יצרו וימנו את הכסף ביחד, ורק מאנשי המקצוע, עושי המלאכה, לא דרש דין וחשבון, כי זה מורכב מדי, יש יותר מדי פרטים קטנים, ואי אפשר לעמוד על החשבון, ולכן במקרה זה הא נאלץ לסמוך על ישרותם.

**גבאי צדקה** אינם רשאים לפרוש זה מזה בשוק... ולא ימנה מעות הקופה שנים שנים אלא אחד אחד מפני החשד, שנאמר והייתם נקיים מה' ומישראל. גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק מצרפים המעות דינרים לאחרים אבל לא לעצמם, וכן אם צריכים למכור מה שגבו מהתמחוי ימכרו לאחרים אבל לא לעצמם, מפני החשד, ואין מחשבין בצדקה עם גבאי צדקה ולא בהקדש עם הגזברים שנאמר ולא יחשבו את האנשים אשר יתנו את הכסף על ידם לתת לעושי המלאכה כי באמונה הם עושים. הגה: ומכל מקום כדי שיהיו נקיים מה' ומישראל טוב להם ליתן חשבון (שולחן ערוך יורה דעה סימן רנז סעיפים א-ב).

**וכשם** שהגבאים צריכים ליזהר בכל מה שנתבאר כדי שלא יחשדום, כמו כן מוטל על העם לכבדם. ולא יחשדו אותם אחרי שהאמינום עליהם, מסתמא הם אנשים נאמנים (ערוך השולחן יורה דעה סימן רנז סעיף יא).

**בהלכה** מפורט בהרחבה מי הם האנשים הנאמנים הראויים להתמנות כגבאי צדקה, ואיך צריכים להתנהל בכדי לא לעורר כל חשד (עיין שולחן ערוך, וערוך השולחן, יורה דעה סימן רנז), הרמ"א מציין שגם במקרה שהגבאים אינם מחוייבים לתת דין וחשבון, כדאי מאוד שהם מצדם יעשו זאת על מנת למנוע כל חשד. ומהצד השני, מוטל על העם לכבד את אותם גבאים נאמנים ולא לחשוד בהם חשדות שווא. כך יש לנהוג בכספי צדקה וכספי ציבור על פי תורתנו הקדושה.